

ВЪВЕДЕНИЕ

Измина почти година от присъединяването на Република България към Европейския съюз. През тези броени месеци като че ли се сбъднаха най-песимистичните прогнози, свързани с правната евроинтеграция. Времето си тече, а сякаш нищо не се случва. Общностната правна система продължава да се възприема като нещо далечно и абстрактно, което вегетира у нас единствено посредством задължението за хармонизиране на българското законодателство с изискванията на общностните директиви. Законодателят продължава да възприема това задължение превратно, явно воден от идеята за „отхвърляне” на максимално количество работа за минимално време. По традиция в таблиците за съответствие се отбелязва, че разпоредбите на поредната директива са изцяло транспонирани у нас. Това би било ако не приемливо, то поне поносимо за българския практикуващ юрист, стига да не му се налагаше да работи всеки ден с изключително некачествена правна уредба. От една страна, формулировката на разпоредбите е несъвършена. Поради буквалния превод често съответният текст е несъвместим с присъщите на българския език конструкции и предполага многократен прочит със съмнителен резултат, след който безкрайно изнервеният читател остава с особено усещане за безпомощност.

В подобна среда явно няма причини за оптимизъм. Но правната евроинтеграция далеч не е синоним на хармонизация. Тя означава преди всичко интеграция чрез право в областите, в които институциите на Европейската общност са предприели действия по осъществяване на правно регулиране. Опасността от свръхрегулиране, осъществявано от общностните институции, отдавна беше съзряла у нас. Затова и няма да се спирам на нея. Но от правна среда, пропита от свръхрегулиране, която у нас се отличава с особено лошо транспониране, не може да се очаква нищо добро за защитата на субективните права на физическите и юридическите лица.

Освен проблемите с хармонизацията у нас съществува и проблемът с изключително ограниченото прилагане на общностните норми от страна на правораздавателните органи. А правоприлагането е неразделна част от правната интеграция. Не бива да се забравя, че общностното право представлява автономен правопорядък, който се интегрира автоматично в правните системи на държавите-членки. За него изискванията на чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България не се прилагат. Първичното и вторичното общностно право са непосредствено приложими и не изискват никакви национални мерки, които да обуславят влизането им в сила.

Нека да видим как би трябвало да изглежда „съжителството” между общностния и националния правен ред след 1 януари 2007 г.

Прогласеният в първия параграф на чл. 5 ДЕО принцип на предоставената компетентност запазва общата компетентност при осъществяване на правно регулиране за държавите-членки, като оставя за общностните институции възможност за намеса единствено в областите, предвидени в самия договор. Наред с това паралелно действие на общностните и националните нормотворчески органи е предвидена и цялостна завършена система за юрисдикционен контрол. Тя е уредена на същия принцип – общо компетентни да прилагат общностното право са националните юрисдикции, като установените в Люксембург наднационални съдилища имат изключителна, но сравнително ограничена по обхват компетентност, свързана преди всичко с осъществяването на контрол върху държавите-членки и общностните институции. Липсата на йерархия между тези две групи правораздавателни органи предполага създаването на механизъм за сътрудничество между тях. Този механизъм почива върху производството за преюдициални заключения, в основата на което стоят два принципа – еднообразното прилагане и тълкуване на общностното право и защитата на правата на частноправните субекти. Прилагането на общностното право от националните юрисдикции предполага изключително добро познаване на съвкупността от норми, които изграждат *acquis communautaire*. Нещо повече, тези норми трябва да бъдат прилагани в светлината на тълкуването, което им е дал Съдът на Европейските общности. Това е пряко следствие от изключителната компетентност на Съда да тълкува общностните норми, за да се осигури еднообразното им прилагане на територията на всички членуващи в Общността държави.

Във връзка с тълкувателната дейност на Съда на Европейските общности бих искал да обърна внимание на някои особености, които са изключително важни с оглед на техните последици.

На първо място, Съдът на Европейските общности има изключителна компетентност да тълкува общностното право посредством механизма на предоставяне на преюдициално заключение. Но и в производствата по преки иски общностните юрисдикции неизбежно тълкуват общностното право със задължителна за правните субекти сила.

На следващо място следва да се има предвид същността на решението по преюдициално запитване. В рамките на това производство Съдът дава конкретно тълкуване на приложимите общностни норми по конкретен правен спор, който се

разглежда пред национална юрисдикция. Трайно Съдът приема, че предоставеното от него тълкуване трябва да бъде полезно за отпавилия въпросите правораздавателен орган. Това трябва да се отчита при позоваване на практиката на Съда при сходни правни хипотези. Концепцията, която Съдът е приел, е изключително гъвкава, но в определени случаи може да заблуди националната юрисдикция. Отрицателните последици от това заблуждение могат да доведат или до отправяне на ненужно запитване, с което да се забави във времето решаването на главния спор, или до въздържане от отправяне на задължително запитване, което да повлече извъндоговорната отговорност на държавата.

Освен това решенията на Съда на Европейските общности не са прецеденти в чистия смисъл на това понятие. Те не са обвързващи за Първоинстанционния съд, а националната юрисдикция винаги може да отправи повторно преюдициално запитване. Тази особеност, съчетана с явната неохота на Съда да отменя изрично решения, когато се отклонява от предишната си практика, изисква особено внимание при работата с нея.

Накрая следва да се отбележи, че монополът на Съда за тълкуване на общностното право не бива да се абсолютизира. Практически е невъзможно всеки въпрос по тълкуване на общностна норма да се поставя пред Съда. В този смисъл националните правораздавателни органи също осъществяват дейност по тълкуване на общностното право. Разбира се, практиката на Съда е водеща в това отношение, задължителна за всички правни субекти, въпреки особеностите, свързани със силата на решенията на Съда, и приложима във всички държави-членки.

Поставените по-горе проблеми ще намерят по-лесно разрешение, ако бъдат поставени на правилна основа. Преди да започнем да четем, транспонираме или прилагаме директивите за техническите изисквания към моторните превозни средства например, би било добре да имаме известна представа за системата на действащото общностно право и за принципите на неговото прилагане.

Систематично сборникът обхваща две основни групи източници на общностното право. В него са включени действащите консолидирани текстове на **Договора за създаване на Европейската общност** и на **Договора за Европейския съюз**. Това е първото издание, в което се публикуват официалните текстове на двата договора, които бяха обнародвани в притурка към „Държавен вестник”, бр. 103 и 104 от 2006 г. За основа послужиха консолидираните текстове от 1997 г., като са отчетени всички изменения с Договора от Ница и с последните два договора за присъединяване от 2003 г. и 2005 г.

Направена е съпоставка и с последните консолидирани текстове на договорите от декември 2006 г., които за съжаление не са публикувани на български език. Отразени са и корекциите, нанесени с Протокола за поправка от 30 април 2007 г.

За съжаление преводът на договорите, който беше публикуван в „Държавен вестник“, е със сравнително лошо качество. Поради това на определени места си позволихме да предложим за сравнение и съответните текстове от английската, немската и френската езикови версии в бележка под линия. Положихме усилия да отстраним и някои досадни пропуски, най-сериозният от които несъмнено е този в чл. 19, пар. 1 ДЕО, където са изпуснати думите „местни избори“, което лишава обнародвания в притурката текст от всякакъв смисъл. Във всеки случай при разминавания Съдът на Европейските общности изисква официалните езикови версии да се разглеждат в своята цялост, за да се извлече смисълът на съответния текст.

Изданието не съдържа текста на Договора за създаване на Европейската общност за атомна енергия. Това е така, защото, от една страна, материята, която той урежда, е изключително специфична. От друга страна, голяма част от разпоредбите на ДЕОАЕ преповтарят разпоредбите на ДЕО. Следва да се има предвид особеното място, което ДЕОАЕ заема в системата на общностното право с оглед процесите на реформирането му, които са в ход от 2001 г. Неуспешният проект на Конституция за Европа имаше за основна идея опростяването на договорите. С влизането в сила на Конституцията ДЕО и ДЕС трябваше да бъдат отменени. Това не се отнасяше за ДЕОАЕ, като Европейската общност за атомна енергия трябваше да продължи своята дейност наред с Европейския съюз. Очевидно същият подход ще бъде избран и в рамките на Междуправителствената конференция за реформи на договорите, която е в ход в момента.

Протоколите към договорите са тяхна неразделна част и представляват източници с характер на първично право. Поради това подбрана част от тях е поместена след текстовете на двата договора. Две са причините, поради които това издание не съдържа всичките 36 протокола към договорите. Някои от тях са загубили своето значение или по съществува си представляват преходни разпоредби. Това са Протокол [№ 10] относно разширяването на Европейския съюз, чиито приложими разпоредби са включени в бележка под линия на съответното систематично място в ДЕО, Протокол [№ 19] за устава на Европейския паричен институт и Протокол [№ 24] за прехода към третия етап от Икономическия и паричен съюз. Поради специфичния си предмет в сборника не са включени Протокол [№ 11] за Устава на Европейската инвестиционна

банка, Протокол [№ 36] за привилегиите и имунитетите на Европейските общности, Протокол [№ 18] за Устава на Европейската система на централните банки и на Европейската централна банка и свързаният с него Протокол [№ 22] относно Дания.

Тъй като нямат правнообвързващ характер, в сборника не са поместени декларациите към двата договора.

В текстовете на двата договора в бележки под линия са направени препращания към други текстове на договора, към основни актове на вторичното право (регламенти, директиви и решения) и към практика на Съда на Европейските общности и на Първоинстанционния съд.

На второ място, сборникът включва тематичен подбор на **съдебни актове на Съда на Европейските общности и на Първоинстанционния съд**. Поради разбирането на Съда, че Учредителните договори следва да бъдат тълкувани в тяхната цялост, в сборника са включени и решения, постановени в рамките на Европейската общност за въглища и стомана и Европейската общност за атомна енергия, които са от значение за развитието на съдебната практика.

Към сборника е добавено **информационно приложение**, което включва списък на договорите за присъединяване към Европейската общност и Европейския съюз, списък на актовете на вторичното право, към които има позоваване в сборника, и предметен и азбучен указател на включените решения на Съда и на Първоинстанционния съд.

Актовете на вторичното право в посочения списък са дадени с тяхното заглавие, така както са публикувани в *Официален вестник на Европейския съюз*, неговото специално издание на български език, в което са поместени някои от публикуваните преди 1 януари 2007 г. актове, или във временните текстове на български език, поместени в EUR-Lex (www.eur-lex.europa.eu). Данните за публикацията на тези актове са придружени с посочване на източника на български език, ако такъв има, и на акта, с който се прави тяхното последно изменение.

В следващите редове бих искал да предложа някои насоки при работа с практиката на Съда и да изясня идеите за предложения кратък преглед на съдебни решения.

До края на 2006 г. Съдът на Европейските общности е постановил над 7000 решения по всички производства, които се развиват пред него. От началото на своето функциониране през 1989 г. Първоинстанционният съд се е произнесъл с над 5000 решения. Ако добавим към тях и решенията на създадения от 2005 г. Съд на

публичната служба, който разглежда дела между Европейската общност и нейните служители, ще видим, че става дума за една сравнително голяма по обем практика. За една година, до края на 2007 г., се очаква постановените от общностните юрисдикции решения да се увеличат с още над 500. Разбира се, цялата практика на общностните съдилища не би могла да намери място в този сборник.

Предложената съдебна практика включва извлечения от 251 съдебни акта (решения, определения, разпореждания и становища) на Съда и на Първоинстанционния съд. Те са обособени тематично в 14 раздела.

Раздели I и II са посветени на компетентността на Европейската общност, източниците на общностното право и принципите на тяхното прилагане. В тях са включени решенията относно:

- разграничението на правомощията на Общността и държавите-членки;
- областите, в които Съдът изрично е приел, че държавите са прехвърлили изцяло своята компетентност на Общността (обща търговска политика и опазване на морските биологични ресурси);
- основни принципи на общностното право, които Съдът признава за източници на правото, като правната сигурност, недискриминацията и легитимното доверие;
- принципите на прилагане на общностното право (върховенство, непосредствена приложимост и директен ефект), включително и специфичната практика относно директния ефект на директивите.

Раздели III, IV, V, VI, VII и VIII включват основните решения, свързани с функционирането и производствата пред Съда на Европейските общности. Първият от тях разглежда същността на фигурата на генералния адвокат, а останалите съдържат решенията относно основните спорни и безспорни съдебни производства, които се развиват пред общностните юрисдикции.

Раздел IX допълва правните средства за защита при нарушаване на общностното право с такива, които Съдът е формулирал в своята практика. Тук са обособени решенията, свързани с принципите за процесуална автономия на националните съдилища, ефективност, еквивалентност и с извъндоговорната отговорност на държавите-членки.

Раздели X, XI, XII, XIII и XIV обхващат съдебна практика, свързана с приложимите по отношение на предприятията правила на конкуренция и с четирите свободи на движение.

Освен в изброените 14 раздела, съдебната практика е подредена по следния начин. Във всеки един от разделите подбраните части от съдебните решения са номерирани с арабски цифри, като тази номерация е непрекъсната в целия сборник. Този подход беше избран за по-лесното ориентиране при препращанията в текстовете на договорите. Например решението по делото *Bosman* е включено в раздел XII относно свободното движение на лица и правото на установяване под номер 266. При препращането към него в чл. 39 ДЕО то е цитирано като „XII-266”, като римската цифра означава съответния раздел от съдебната практика в сборника, а числото с арабски цифри – поредния номер на решението в сборника. Поради тематичния подбор на практиката и доколкото беше възможно, без да се засяга лесното възприемане на волята на Съда, някои от решенията бяха разделени, като отделните части са включени в съответната тематична единица. Така например решението по делото *Costa/E.N.E.L.* откриваме под три отделни номера – II-28, II-36, VIII-144. Това са респективно цитираните части на решението, свързани с върховенство на общностното право, предпоставките на директния ефект и процесуалните въпроси, които това решение разглежда относно производството за преюдициални заключения. Поради така избрания подход общият брой на поместените в сборника части от съдебната практика достига 291 при 251 съдебни акта.

В рамките на всеки раздел съдебната практика е подредена хронологично по датата на постановяване на решението. За улеснение при търсенето на съдебните решения в информационното приложение е поместен и азбучен указател.

Няколко думи за източниците, превода, подбора и представянето на практиката в сборника.

Актовете на съдилищата в Люксембург (решения, определения, разпореждания, становища, както и заключенията на генералните адвокати) се публикуват в нарочни сборници на хартиен носител - *Сборник с практика на Съда и на Първоинстанционния съд* и *Сборник с практика – публична служба*. Освен това в *Официален вестник на Европейския съюз* (серия C) се публикува кратко извлечение от фактите и процедурата, и диспозитива на решението в цялост. Само публикуваните в

сборниците и в *Официален вестник* текстовете на решенията са окончателни и автентични.

Освен на хартиен носител, електронна база данни с практиката на Съда може да бъде открита на неговата интернет страница – www.curia.europa.eu. Публикуваните на тази страница текстове на решенията не са официални.

За съжаление не съществува публично достъпно място у нас, където да са събрани сборниците с практиката на Съда на какъвто и да е език. Нещо повече, не са готови сборниците на български език с преводите на постановените досега решения. Това затруднява изключително работата с практиката на Съда, тъй като на неговата интернет страница на български език се публикуват единствено текстове на решения, постановени след януари 2007 г., и то далеч не на всички.

Поради изложените технически трудности, за целите на този сборник актовете на Съда са използвани в тяхната редакция, която е достъпна на интернет страницата на Съда на Европейските общности. Те са преведени от френски език, като е сравнявана и английската, а при нужда – и италианската езикова версия. Решенията по делата *Daily Mail* (81/87), *Centros* (C-212/97) и *Überseering* (C-208/00), свързани със свободата на установяване на дружества, са преведени от английски език, като при редакцията е сравнена и френската версия. При превода максимално съм се придържал към терминологията, използвана в обнародваните в притурката на „Държавен вестник“ официални текстове на ДЕО и ДЕС.

При преводите на решенията е запазено позоваването на номерацията на разпоредбите на Договорите, такова каквото се съдържа в самото решение. С оглед на преномерирането на разпоредбите след Договора от Амстердам това би могло да създаде известни затруднения, поради което в текстовете на ДЕО и ДЕС е запазена и старата номерация, която не се цитира в консолидираните им версии от края на 2006 г.

Решенията са цитирани по начина, който се препоръчва от самия Съд на Европейските общности във френските сборници. В началото е посочена датата на постановяване на решението, имената на страните, номера на делото и годината и страницата на съответния сборник. За улеснение на читателите избрахме да цитираме имената на страните така, както са цитирани в английската редакция на интернет страницата на Съда. Всъщност възприетият от Съда начин на цитиране на решения във френските и английските версии се различава. За илюстрация тук ще предложа и двата варианта:

[френски език] – **Décision du 30.9.2003, Inspire Art, C-167/01, Rec. 2003, p. I-10155**

[английски език] - **Case C-167/01 Inspire Art, [2003] ECR I-10155**

Относно цитирането на имената на страните съдът изисква да се посочва поне името на ищеца (жалбоподателя). В зависимост от конкретния случай понякога това не е възможно, и дори в своята практика Съдът се позовава на решения по името на ответника или по друга специфика на делото. Където е било необходимо, в квадратни скоби след името на делото, обявено на интернет страницата на Съда, съм си позволил да добавя и името, с което делото е общоизвестно.

Съществуват и особености при изписване на номерата на делата. До създаването на Първоинстанционния съд се изписваше номерът на съответното дело с арабски цифри, след което се поставяше наклонена черта и се посочваше годината. Например номерът на решението по делото *Costa/E.N.E.L.* е 6/64. За делата, по които решенията са постановени след 1989 г., пред този номер за практиката на Съда се поставя означение „С-“, а при актовете на Първоинстанционния съд – означение „Т-“. Номерата на делата, които се разглеждат от Съда на публичната служба, се означават с „F-“. Бързите производства се означават с „R“, а производствата пред Съда или Първоинстанционния съд, в рамките на които се обжалват решения на Първоинстанционния съд, съответно на Съда на публичната служба – с „P“, които се изписват след номера. Например - C-486/01 P; 264/88 R. Когато по едно решение има посочени повече от един номер на дело, делата са били съединени от Съда.

При изписването на данните на сборника се посочва годината на публикуване, съответната серия (I за решенията на Съда и II за решенията на Първоинстанционния съд) и страницата от съответния сборник.

В квадратни скоби след информацията за всяко решение са посочени ключови думи за по-бързо ориентиране в съдържанието на съответното решение.

Подбраните пасажии на решенията са преведени точно, без да се допуска преразказ или авторски текст при превода. Този подход изисква някои уточнения.

Изрично е посочено дали съответните текстове са част от мотивите, диспозитива или резюмето на съответното решение. Тук трябва да се отбележи, че единствено мотивите и диспозитивът са задължителни и имат обвързваща сила. Резюметата се публикуват в

официалните сборници, но не представляват автентичен израз на волята на Съда. Позволих си да ги използвам широко в предложената в сборника практика поради концентрираната им форма. В този смисъл се надявам, че читателят печели от обема на обхванатата практика, като идеята е тя да служи предимно за ориентиране. Ако се налага позоваване на тази практика пред съд или други органи, следва да се цитират единствено мотивите или диспозитива.

Следващото уточнение, което бих искал да направя с оглед представянето и използването на практиката, е свързано с обстоятелството, че никъде в този сборник (освен по делото *Marleasing*) няма да бъде открито представяне на фактите по делото. В този смисъл при практическа работа бих си позволил да препоръчам решенията да се използват в цялост. От фактите по делото, особено с оглед на концепцията за полезния ефект на решението, зависи в крайна сметка съдържанието на самото решение.

Хронологичният подход при представяне на решенията беше наложен от обстоятелството, че изключително рядко Съдът изоставя изрично своя предходна практика. Много често по-късните решения нюансират предходното или мълчаливо се отклоняват от него. Понякога това отклонение се превръща в нова трайно установена практика, но понякога представлява само опит (неуспешен) на Съда да преодолее дадена практика. Тези опити са сравнително чести, но поради противопоставяне или реакции на държавите-членки не винаги се увенчават с успех. Така остават в сила съдебни решения, които са изолирани и не съответстват нито на предходната, нито на последващата практика. Нека да илюстрираме тези тенденции с няколко примера.

Ако четем чл. 234 ДЕО и решението по делото *Salgoil* (VIII-147), ще останем с твърдото убеждение, че винаги когато национална юрисдикция отправи преюдициално запитване, то трябва да бъде разгледано от Съда по същество. За съжаление това схващане на Съда, наложено в зората на практиката по преюдициалните запитвания, отдавна е преодоляно. Ако след получаване на първото такова запитване през 1962 г. се е ляло шампанско, както твърдят очевидци, през осемдесетте и деветдесетте години на миналия век общностният съд е затрупан с молби за тълкуване на общностното право и постепенно установява изисквания за допустимост на запитванията, които за съжаление и до днес не се спазват последователно от самия Съд. Във всеки случай обаче при прилагането на *Salgoil* трябва да имаме предвид поне и *Foglia/Novello* (VIII-167), *Salonia* (VIII-170), *Falciola* (VIII-180), *Lourenço Dias* (VIII-186), *Meilicke* (VIII-187), *Telemarsicabruzzo* (VIII-188), *Syfait* (VIII-189).

Още по-внимателни трябва да бъдем в рамките на производството за обезщетяване на вреди, причинени от Общността. В най-ранната си практика Съдът прие, че извъндоговорната отговорност на Общността не може да бъде ангажирана, докато актът, с който са причинени вредите, не бъде отменен като незаконосъобразен (*Plaumann*, VII-119). Няколко години по-късно в *Lütticke* (VII-123) Съдът прие, че искът за обезщетяване има автономен характер, без изрично да посочи, че практиката *Plaumann* е отменена. Въпросът е от съществено значение, тъй като е свързан с допустимостта на иска по чл. 235 ДЕО.

Това са два примера за мълчаливо отклоняване от утвърдена практика, което като правна техника е допустимо. Те са в подкрепа на изразената по-горе препоръка за внимателна работа с практиката на Съда. Радостта на практикуващия юрист, че е намерил „прецедент“ в подкрепа на своята позиция, може бързо да бъде попарена, ако не си е направил труда да проследи развитието на практиката в цялост.

Още по-голямо внимание изисква изследването на онези случаи, при които Съдът „тества“ бдителността на защитниците на буквалното тълкуване на Договорите и засяга компетентността на държавите-членки. В такива случаи с конкретно решение той се отклонява от своята постоянна практика, за да се върне към нея при първите признаци на организиране на противодействие. Може би най-добрият пример в тази посока откриваме във връзка с директния ефект на директивите.

ДЕО не съдържа разпоредба, която да позволява на частноправни субекти да се позовават пряко пред съд на свои права, произтичащи от общностна директива. Още в началото на 70-те години на миналия век Съдът формулира (*Van Duyn*, II-38), а в по-късната си практика трайно наложи разбирането за т.нар. вертикален директен ефект на директивите. В случаите на нетранспониране в срок или при лошо транспониране на директива от страна на държава-членка, частноправните субекти биха могли да се позоват на свои права по директивата срещу държавата, която не е изпълнила своето задължение. За да смекчи несъвършенствата на тази концепция и поради трайното противопоставяне от страна на някои национални съдилища на въвеждането на хоризонтален директен ефект на директивите, Съдът задължи националните съдилища да тълкуват доколкото е възможно националните разпоредби в светлината на общностното право (*Von Colson*, II-44). В следващите години изискването за конформно тълкуване на директивите се утвърди без особени сътресения .

И тогава Съдът постанови решението си по делото *Marleasing* (II-46). Къде е проблемът? На пръв поглед като че ли нищо не се променя. Мотивите в т. 8 преповтарят вече утвърдената практика на Съда. Но в диспозитива са пропуснати думите „доколкото е възможно”, тоест националните юрисдикции при всякакви обстоятелства ще бъдат длъжни да тълкуват националните норми в светлината на общностните разпоредби. Ако възникне такова задължение, това, според някои, означава признаване на хоризонталния директен ефект на директивата, тоест възможността на частноправните субекти да се позовават на свои права, произтичащи от общностна норма, независимо дали задълженият субект е държава-членка или друг частноправен субект.

Продължението на историята е добре известно. Камарата на лордовете на Обединеното кралство обсъжда евентуалните последици от *Marleasing* в свое решение и отправя преюдициално запитване до Съда за тълкуване на директивата, която е предмет на тълкуване в *Marleasing*. Междувременно, след постъпването на запитването от Камарата на лордовете, Съдът постанови тълкувателно решение по друго висящо пред него дело (*Faccini Dori*, II-47), с което се върна към първоначално използваната формула.

Това са само част от проблемите, които поставя работата с практиката на Съда на Европейските общности. Надявам се, че подбраната в сборника практика ще бъде полезен ориентир както на студентите по общностно право, така и на практикуващите юристи.

Благодаря на всички, които бяха съпричастни с работата ми по този сборник. И тъй като съм убеден, че признателността не бива да остава анонимна, бих искал да изразя своята изключителна благодарност на Антон Петров за подбора на решенията в областта на конкуренцията, на Деница Стоянова за подбора на практиката относно свободите на движение и за превода на решенията *Daily Mail*, *Centros* и *Überseering*, и на Ивайло Костов за редакцията на преводите на съдебната практика.

Благодаря на Даниела Иванова-Мари за подкрепата и разбирането.

Благодаря на доц. д-р Юлия Захариева за встъпителните думи и за всичко, което съм научил и продължавам да уча от нея.

Благодаря на екипа на издателство „Сиби” за възможността да направим заедно тази книга и за безценната техническа помощ.

Октомври 2007 г.

Станислав Костов